

Insúlínþol

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

Netfang:
johannhj@landspitali.is

Í SÍÐASTA PISTLI VAR FJALLAÐ UM FYRIRBÆRIÐ **INSÚLÍN resistance** og lagt til að það yrði nefnt **insúlínþol** í samræmi við þýðingu Íðorðasafnsins. Heitið barst á stuttum orðalista frá Rafni Benediktssyni, lækni. Á lista Rafns voru einnig **dyslipidemia** sem hann vildi nefna *blóðfitubrengr* eða *blóðfituröskun*, **microalbuminuria** sem hann vildi nefna *smáhvítumigu* eða *örhvítumigu*, **metabolic syndrome X** sem hann vildi nefna *heilkenni X* eða *efnaskiptavillu*, og loks **polycystic ovary syndrome** og **ambulatory blood pressure** sem hann hafði ekki tillögur að.

Polycystic ovary syndrome

Þetta heilkenni sem áður var nefnt **Stein-Leventhal syndrome** einkennist af ófrjósemi, tíðaleysi eða fækkun tíða, ofhæringu eða karlhæringu og blóðrum í eggjastokkum. Einfaldast er að þýða enska heitið beint og nefna fyrirbærið **heilkenni fjölblöðróttra eggjastokka**. Læknirinn mundi hins vegar oft vilja forðast að þurfa að nota alla langlokuna og segja í staðinn við sjúklinginn: „Þú ert með **fjölblöðrótta eggjastokka**.“

Ambulatory blood pressure

Rafn var einnig að fást við að koma íslensku heiti á niðurstöður blóðþrýstingsmælinga sem gerðar eru við aðrar kringumstæður en rúmlegu á sjúkrafstofnun. Hann tók dæmi um mælingar hjá sjúklingi sem er á ferli. Nota má sjálfvirk tæki sem mæla með reglulegu millibili og segir Rafn að blóðþrýstingurinn sé þá nefndur **ambulatory blood pressure** á ensku. Í 138. pistli (Lbl 2001; 87: 943) var fjallað um rannsóknir gerðar á sjúklingum utan stofnunar, **ambulant rannsóknir**, og stungið upp á heitinu **ferlirannsóknir**. Eins má gera hér og nefna niðurstöðuna **ferliblób-þrýsting**. Í réttu samhengi og þegar ljóst er hvað við er átt má stytta og tala um **ferliþrýsting**. Á sama hátt má búa til önnur heiti sem vísa til staðsetningar eða líkamsstöðu sjúklings meðan blóðþrýstingsmælingarnar eru gerðar. Þannig má tala um **heimaðþrýsting**, **stofuþrýsting**, **leguþrýsting**, **setþrýsting**, **réttstöðuþrýsting** og jafnvel **rúmþrýsting**.

Rétt er að benda á að íslenska heitið **ferliþrýstingur** og enska heitið **ambulatory blood pressure** eru almenn og vísa eingöngu til þess að sjúklingurinn er á ferli, en ekki til aðferðarinnar sem beitt er við mælinguna. Eigi einnig að vísa til aðferðarinnar má minnast þess að tæki sem mælir í sífellu er gjarnan nefnt **síriti**.

Metabolic syndrome X

Um þetta heiti var fjallað í 132. pistli (Lbl 2001; 87: 371) eftir fyrirspurn frá Ófeigi Þorgeirssyni lækni á Selfossi. Spurt var hvort íslensku heitin **kviðfitu-heilkenni** eða **insúlínheilkenni** gætu dugað. Rafn

sagðist geta sætt sig við **kviðfituheilkennið**, en spurði einnig hvort **ístruheilkennið** kæmi til greina. Undirritaður leggst gegn því á þeirri forsendu að **ístra** hafi neikvæðan merkingarblæ og sé ekki eins hlutlaust heiti og **kviðfita**.

Microalbuminuria

Þessu fyrirbæri er lýst í lækisfræðiorðabók Dorlands: *aukning á þvagútskilnaði albúmíns, sem er oflítill til að mælast með hefðbundnum hætti, finnst oft samfara ofsúun sem tengist insúlínháðri sykursýki*. **Micro-** hefur oftast verið þýtt sem **smá-**, en í þessu tilviki gæti forliðurinn **ör-** hæft betur, enda magnið örlítið. *Eggja-hvíta* og *hvíta* hafa verið að láta undan síga fyrir töku-orðinu **prótín** (sjá 99. pistil). Svo er það spurning hvort ekki eigi fremur að nota heitið **albúmín**. Nefna má að ekki eru allir ánægðir með heitið **miga** (sjá 105. pistil). Loks er það röð orðhlutanna. Þetta er í raun „örmiga albúmíns“. Sé nauðsynlegt að þjappa þeim í eitt orð koma **albúmínörmiga** og **öralbúmínmiga** bæði til greina, einnig **hvítuörmiga** eða **örhvítumiga**. Í bili lýst undirrituðum þó best á **örmigu albúmíns**.

Dyslipidemia

Þetta heiti finnst ekki í Íðorðasafni lækna. Í lækisfræðiorðabók Dorlands er fyrirbærinu lýst þannig: *afbrigðileg gerð eða afbrigðilegt magn fituefna og fitu-prótína í blóði*. Merkingin er þannig mjög almenn. Í sömu bók má einnig finna heitið **dyslipidosis** sem er sagt tákna *truflun á fituefnaskiptum, sem getur verið annaðhvort staðbundin eða almenn*. Undirritaður getur vel sætt sig við að þýða **dyslipidemia** með íslenska heitinu **blóðfituröskun**. Röskun hefur reyndar verið notað sem þýðing á **disorder**, en ekki verður séð að það trufla hér.

Hormónaheiti

Loks var Rafn að velta fyrir sér heitum á einu hormóni, **thyrotropin**, og hvernig það væri best táknað á rannsóknabeidnum. **TSH** er hefðbundin skammstöfun á enska heitinu **thyroid-stimulating hormone** og getur hentað vel á eyðublöð þar sem rýmið er af skornum skammti. **Thyrotropin** er samheiti sem fara má með eins og efna- eða lyfjaheiti og umrita nokkurn veginn hljóðrétt sem **týrótrópin**.

Heitið **hormón** hefur náð útbreiðslu meðal almennings. Eftirtektarvert er að það er notað í eintölu sem hvorugkynsorð, *hormónið*, en í fleirtölu oft sem karlkynsorð, *hormónarnir*. Íðorðasafn lækna tilgreinir einnig heitið **vaki**. Í samræmi við það nefnist **thyrotropic hormone skjaldvakakveikja**. Heitið skjaldvakakveikja hefur þó aldrei hugnast undirrituðum. Engin snilldarlausn er í sjónmáli en spyrja má hvort nota megj heitin **skjaldkirtilörvi** eða **skjaldörvi** um efni sem örvar skjaldkirtilinn.